

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В КРАЇНАХ ЄС

Статтю присвячено такій формі професійної підготовки фахівців аграрної галузі, як дистанційне навчання. Здійснено аналіз факторів, підходів, поколінь дистанційного навчання та тенденцій його розвитку й впровадження в Західній та Східній Європі.

Ключові слова: дистанційне навчання, форми професійної підготовки, фахівці аграрної галузі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Процес становлення в Україні нових парадигм освіти, орієнтованих на входження у світовий освітній простір, вносить значні зміни в педагогічну теорію і практику. Чільне місце в цих парадигмах посідає *дистанційне навчання* (далі – ДН). Незважаючи на наслідки світової кризи та несприятливу соціально-економічну ситуацію, сільськогосподарська галузь виробництва залишається для України однією із системотвірних складових. Згідно з даними Державної служби статистики України, за підсумками 2014 р. частка АПК у ВВП України становила 17 %, частка АПК у державних доходах – 11 % [9, с. 183]. *Саме тому ефективність цієї галузі залежить від готовності фахівців аграрної галузі до професійної діяльності в сучасних умовах інформаційного суспільства, передових знань та інноваційних технологій.* Аналіз загального стану ДН в Україні вказує на те, що впровадження технологій ДН наштовхується на реальні труднощі, подолання яких потребує цільового фінансування, об'єднання зусиль вітчизняних освітніх закладів та державних органів, координації спільних дій та нормативно-правового забезпечення, що сприятиме прискоренню цього процесу. Можливість використання позитивних здобутків країн ЄС дасть змогу виявити провідні тенденції ДН фахівців аграрної галузі [10, с. 28].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ДН присвячено праці низки зарубіжних, а з 1996 р. – українських науковців. У цих роботах розглядаються питання забезпечення дистанційного навчання в аграрній освіті (В. Биков, Ю. Дорошенко, М. Жалдак та ін.); організаційно-педагогічні основи ДН за кордоном та в Україні, підходи до реалізації ДН (Р. Гуревич, П. Дмитренко, Ю. Пасічник та ін.); психолого-педагогічні аспекти, технології створення курсів ДН (Г. Балл, В. Кухаренко, О. Рибалко та ін.); перспективи ДН

ВНЗ (Г. Козлакова, К. Корсак, П. Стефаненко та ін.); використання мультимедіа при викладанні (П. Асоянц, В. Дейнеко, В. Редько та ін.). Наукові основи наступності в системі неперервної професійної сільськогосподарської освіти вивчав П. Олійник [6]. В. Свистун досліджувала проблему підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності тощо [7]. Наразі педагогічна проблема розвитку та впровадження ДН фахівців аграрної галузі в країнах ЄС ще не була предметом дослідження, а отже, становить значний інтерес для наукового пошуку.

Метою нашої статті є аналіз факторів, підходів, поколінь, тенденцій розвитку ДН фахівців аграрної галузі у ВНЗ у країнах ЄС.

Виклад основного матеріалу. ДН є однією із систем, яка потребує диференційованого підходу до організації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в контексті реалізації концепції «освіти впродовж життя». В іноземній літературі існують два варіанти для позначення такої інноваційної форми підготовки фахівців: «*дистанційна освіта*» (distance education) і «*дистанційне навчання*» (distance learning) [8, с. 207]. Ми в подальшій нашій науковій розвідці будемо розглядати тільки зміст терміна «дистанційне навчання». Науковці зазначають, що саме розвиток інформаційних технологій сприяв тому, що протягом останніх років ДН стало одним із найважливіших елементів професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Це зумовлено насамперед усвідомленням суспільством необхідності безпосереднього навчання без відриву від професійної діяльності.

Серед факторів, які впливають на розвиток і впровадження ДН у країнах ЄС, науковці виділяють:

– **організаційний**, який характеризує специфіку організаційної структури освітнього закладу ДН;

– **педагогічний**, що визначає основний перелік методів та прийомів, які використовуються в навчальному процесі;

– **технологічний** – визначається інформаційними технологіями, які використовуються для навчального процесу;

– **акмеологічний**, який розглядає ДН як форму реалізації творчої активності особистості як суб'єкта професійної діяльності;

– **креативний**, який досліджує ситуації, спрямовані на прийняття нестандартних рішень в умовах ДН, самоменеджменту тощо.

Досить поширеним є виокремлення двох видів технологій ДН: педагогічних та інформаційних. Перший підхід характеризується опосередкованими технологіями активного спілкування викладача зі студентами за допомогою використання телекомунікаційного зв'язку та методу індивідуальної роботи із структурованим навчальним матеріалом, який представлений в електронному вигляді. Другий – спирається на навчальні інформаційні технології зі створення, передання та збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу навчального процесу ДН за допомогою телекомунікаційного зв'язку [11, с. 119].

Як зазначає К. Корсак, історія закладів вищої заочної освіти *поділяється на три покоління*, яким відповідають різні методи навчання і засоби обміну інформацією. *Перше покоління* характеризується використанням переважно однієї технології та відсутністю прямого зв'язку студента з автором навчального матеріалу (заочне навчання). Певні елементи такої заочної освіти з'явилися в середині XIX ст., коли по всій Європі почали створюватися інститути. Так, у 1856 р. в Берліні було засновано заочний Інститут Туссена і Лангеншайдта. Невдовзі чимало звичайних університетів розширили свої можливості шляхом запровадження нетрадиційних на той час форм навчання – заочної і вечірньої (наприклад, 1898 р. – шведський інститут «Лібер Хермодс»). Початок XX століття ознаменувався організацією в м. Осло (Норвегія) Міжнародної ради із заочної освіти, яка згодом, у 1982 р., стала Міжнародною радою із заочної і дистанційної освіти. Після закінчення Другої світової війни науково-технічна революція, глибокі перетворення в усіх сферах соціально-економічного життя поставили питання про створення нової моделі заочної освіти.

Друге покоління заочних ВНЗ – період «відкритих університетів» – характеризується інтегрованим використанням мультимедійних засобів. Цей вид ДН досить поширений у таких країнах, як Велика Британія та Нідерланди. ДН у країнах Європейського Союзу розвивається у формі

«відкритих університетів», які дають можливість вільно обирати місце, час і форми навчання. Таке ДН надає студентам не тільки право вільного вибору дисциплін, форми навчання та змісту матеріалу, а й отримувати сертифікати про вищу освіту. Узгодженість навчальних планів та взаємна акредитація ВНЗ вважаються основними завданнями «відкритих університетів» [12, с. 44]. Щороку кількість таких університетів у країнах ЄС невинно зростає. Показники високої якості освіти забезпечуються підвищенням відповідальності студента за якість своїх знань. Швидкий розвиток принципово нових засобів комунікації, застосування інтерактивних форм навчання привели до появи *третього покоління* закладів вищої заочної освіти і власне формування різних моделей ДН. Третьому поколінню притаманне середовище двосторонньої комунікації, в якому забезпечений прямий зв'язок між викладачем і студентом/студентами. Прикладом успішного розвитку спеціалізованих університетів із ДН є Іспанський національний університет дистанційної освіти (UNED) (далі – ІНУДН). ІНУДН було засновано для надання рівних можливостей доступу до вищої освіти тим, хто з певних причин (місце проживання, робота й ін.) не може відвідувати заняття в традиційних університетах. ІНУДН має 58 навчальних центрів по всій Іспанії і 9 – за її межами. Найпоширенішими засобами ДН на той час були друковані матеріали. Використовуються аудіо- і відеокасети. Із 20-ї до 23-ї години по Національному радіо Іспанії передаються навчальні програми ІНУДН.

У країнах ЄС протягом трьох поколінь ДН спостерігається тенденція поступового збільшення частки контролю знань, акцентування уваги на вмінні розмірковувати, можливості ведення конструктивного діалогу тощо [13, с. 50]. Дедалі розмитішою стає межа поділу традиційного та ДН, студенти та викладачі використовують різні засоби та форми комунікації. Серед науковців у країнах ЄС існує думка, що технології ДН досить скоро зможуть витіснити або навіть повністю замінити традиційну форму навчання [1, с. 320].

Аналізуючи провідні тенденції розвитку та впровадження ДН фахівців аграрної галузі в країнах ЄС, можна умовно поділити на професійну підготовку фахівців у Західній та Східній Європі відповідно. Серед країн, які активно впроваджують ДН, варто звернути особливу увагу на Німеччину, Францію, Велику Британію.

Професійна підготовка фахівців аграрної галузі *в Німеччині* здійснюється за традиційними та нетрадиційними формами навчання. ДН

у Німеччині представлено Інститутом дистанційної освіти (Deutsches Institut für Fernstudienforschung (DIFF) – German Institute for Distance Education). Особливостями ДН фахівців аграрної галузі в Німеччині є тісний зв'язок процесу навчання з практикою та співпраця університетів із міжнародними концернами та іноземними дослідницькими інститутами. Більшість аграрних університетів використовують нетрадиційні засоби навчання та активно впроваджують протягом останніх десятиріч ДН. Основними постачальниками розширених послуг є офіційні служби розширених послуг федеральних земель, приватні постачальники (фізичні особи, товариства, підприємства) [16, с. 530].

Вища агрономічна та ветеринарна освіта **Франції** налічує понад 13 000 студентів, а професійна підготовка здійснюється у 19 ВНЗ державної форми власності. Дистанційним закладом освіти у Франції є Міжвузівська федерація дистанційної освіти (Federation interuniversitaire de l'enseignement a Distance, FIED). Систему ДН фахівців аграрної галузі у Франції характеризує наступність, демократичність, гнучкість, багатofункціональність, диверсифікація форм навчання, децентралізація та високий ступінь автономії навчальних закладів. Ефективність системи ДН у Франції забезпечується розвитком таких тенденцій: сучасним реагуванням на потреби ринку та виробництва; перевагою в навчальних планах дисциплін природничо-наукового та економіко-соціальних блоків [14, с. 38].

Велика Британія є однією з перших країн Західної Європи, що вже у 1926 р. започаткувала впровадження ДН. Ще у 1858 р. Лондонський університет першим дозволив складання іспитів на здобуття академічних знань без вимоги обов'язкового відвідування денних занять в одному з його коледжів, таких студентів називали «зовнішніми» (з англ. «екстернат» і «екстерн»). Екстернат став попередником ДН. Поступово з цими «зовнішніми студентами» налагодили поштовий зв'язок. ДН у Великій Британії представлено Відкритим університетом Об'єднаного Королівства (The United Kingdom Open University) [15, с. 22]. Навчання у Відкритому університеті Великої Британії багатоканальне, здійснюється переважно через спеціальні телевізійні передачі, кореспонденцію, організацію робочих груп (workshops), курсів і семінарів, через персональні консультації в центрах цього університету по всій країні. Інтерактивний зв'язок та мультимедійні засоби дедалі ширше використовуються при навчанні на різноманітних курсах підвищення кваліфікації без відриву від виробництва, які провадять університети [13, с. 25].

Об'єктивними соціальними та економічними факторами впровадження та розвитку ДН у Західній Європі стали високий динамізм та швидка зміна технологій; поява нових галузей виробництва, нових спеціальностей і професій.

Аналіз стану розвитку ДН у **країнах Східної Європи** (зокрема Болгарії, Чехії, Угорщині та ін.) доводить, що кількість фахівців із сільськогосподарською освітою в професійно-технічних училищах, технікумах та ВНЗ у рамках традиційного навчання зменшується [12, с. 12].

Як в Україні, так і в посттоталітарних країнах перед системою підготовки фахівців аграрної галузі за допомогою ДН постає низка протиріч: між планами підготовки фахівців та фактичною потребою в них; між високою поінформованістю випускників аграрних ВНЗ та недостатньою практичною підготовкою, низьким інформаційним та матеріально-технічним забезпеченням; між рівнем підготовки спеціалістів і соціальними потребами. Найактуальнішою проблемою ДН фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи є використання сучасних досягнень науки і техніки, ідей інтеграції освіти і виробництва, пошуку інноваційних педагогічних форм і методів навчання. Впровадження ДН у країнах Східної Європи дасть можливість розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Останнім часом у країнах ЄС розробляється та впроваджується програмне забезпечення дисциплін, модернізується матеріально-технічна база для забезпечення ДН [13, с. 150]. Зміна парадигми сучасного навчання, орієнтованого на особистість того, хто вчиться, та забезпечення гнучкої системи доступу до навчання сприяли впровадженню та розвитку ДН у Східній Європі.

Висновки

Реалізація концепції освіти впродовж життя потребує диференційованого підходу до організації професійної підготовки. Однією з сучасних форм навчання є дистанційне навчання, нині це один із найважливіших елементів системи вищої професійної освіти в країнах ЄС.

Серед факторів, які впливають на розвиток і впровадження ДН у країнах ЄС, – організаційний, педагогічний, технологічний, акмеологічний, технократичний. Існує декілька підходів до виокремлення технологій ДН: перший спирається на використання телекомунікаційного зв'язку, другий – інформаційних технологій; третій – принципово нових засобів комунікації, застосування інтерактивних форм навчання.

На сьогодні використання досягнень науки та техніки, ідей інтеграції освіти та виробництва,

пошуку нових педагогічних технологій є одними з найпріоритетніших тенденцій розвитку та впровадження ДН фахівців аграрної галузі в країнах ЄС.

Статтю виконано в рамках розробки науково-дослідної теми кафедри психології та педагогіки НаУКМА «Психолого-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ».

Список літератури

1. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу : монографія / С. Г. Заскалета ; за ред. С. О. Сисоєвої. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 500 с.
2. Козлакова Г. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід : монографія / Г. Козлакова. – К. : Просвіта, 2002. – 230 с.
3. Корсак К. В. Система освіти Франції: цілі, структура, досягнення і проблеми / К. В. Корсак // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 91–102.
4. Корсунська Н. О. Дистанційне навчання: підходи до реалізації / Н. О. Корсунська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – К.–Вінниця : ДОВ Вінниця, 2000. – С. 30.
5. Корсунська Н. О. Організація системи дистанційної освіти: порівняльний аналіз / Н. О. Корсунська // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць. – 2002. – Вип. 1. – С. 76–84.
6. Олійник П. М. Наукові основи наступності в системі безперервної професійної (сільськогосподарської) освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / П. М. Олійник. – К., 1993. – 42 с.
7. Свистун В. І. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Свистун Валентина Іванівна ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 38 с.
8. Система освіти Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dosie.dn.ua/systema-osvity-u-franciji.html>. – Назва з екрана.
9. Сігаєва Л. Є. Форми навчання освіти дорослих / Л. Є. Сігаєва // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 4. – С. 206–210.
10. Сільське господарство України : статистичний збірник / за ред. Н. С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 402 с.
11. Шуневич Б. І. Дистанційне навчання в системі вищої школи Європи та Північної Америки : монографія / Б. І. Шуневич. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 365 с.
12. Енциклопедія професійного образования : в 3 т. – Т. 1 : А–Л / под ред. С. Я. Батышева. – М. : АПО, 1998. – 568 с.
13. Distance Education for Agriculture and Rural Development : The Third Wave / Jonathan F. Cook ; The University of Reading. – 1998. – 53 p.
14. Guiding Principles for Distance Learning in a Learning Society / American Council on Education. – Washington, D. C., 1999. – 135 p.
15. Teaching at an Internet distance: the Pedagogy of Online Teaching and Learning / The Report of a 1998–1999 University of Illinois Faculty Seminar. – 30 p.
16. Towards Virtualization: Open and Distance Learning. – New Delhi : Kogan Page, 2002. – 728 p.

H. Hirnyk

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION TRENDS OF DISTANCE LEARNING SPECIALISTS IN THE FIELD OF AGRICULTURE IN THE EUROPEAN UNION

The article addresses such an unconventional form of professional training of agrarian specialists as distance learning. The paper analyzes the factors and approaches to distance learning and focuses attention on the generations and trends of distance learning, implementation of distance learning in Western and Eastern Europe.

As it can be seen, distance learning is one of the most important forms of learning in the latest decades; moreover, it has become one of the most important elements of the higher education system in the EU.

Implementation of the concept of lifelong learning requires a differentiated approach to the entire process of training. Among the factors that influence the development and implementation of the distance learning in the EU are organizational, pedagogical, technological, acmeological, and technocratic. In the literature, there are several approaches to distinguish technologies of distance learning. One of those technologies is based on using telecommunications, and the other is aimed to use information technologies.

The article reveals that the social objective and economic factors of the implementation of distance learning in Western Europe are high dynamic and rapidly changing in technology, accompanied with the emergence of new industries and new professions and occupations. Thus, implementation of distance learning in Eastern Europe will allow for development of professional training of the agrarian specialists and will facilitate access for a wider population. Recently in the EU there developed and were implemented software disciplines modernizing the material base for NAM.

To conclude, using achievements of science and technology, ideas of integration of education and production, searching of new pedagogical technologies, innovative forms and methods of distance learning are the most prioritised trends in the development and implementation of the distance learning in the EU.

Keywords: distance learning, non-traditional forms of training, agrarian specialists.

Матеріал надійшов 24.06.2016